

DOI 10.31558/2519-2949.2022.1.16

УДК 327.5(477)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0986-9485>

Тодоров І. Я., Ужгородський національний університет

БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В СХІДНІЙ ТА ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

В статті розкриті безпекові аспекти міжнародних відносин в Східній та Центральній Європі в контексті російської агресії в Україну. Цей регіон розглядається Росією як сфера свого панування в якій він готовий боротись всіма засобами, включно з військової агресією. Визначені стан та перспективи проекту Міжмор'я, окреслена роль Бухарестської дев'ятки Бухарестської дев'ятки в протидії російській експансії, показані особливості сучасної агресивної політики РФ. Російська агресія в Україну, гібридні дії РФ проти Заходу поставили на порядок денний необхідність посилити стратегічну солідарність в Східній та Центральній Європі. Для всіх країн Східної та Центральної Європи критично важливою є здатність убезпечити себе від ворожого зовнішнього впливу та можливість гарантувати сталий розвиток. Саме тому важливо посилення союзницьких відносин країн регіону з НАТО. Ключове значення в умовах агресивної політики РФ мають механізми стратегічної комунікації, які забезпечують діяльність, спрямовану створенню суспільної підтримки демократичного ладу, принципів правової держави, верховенства закону, захисту правами людини, суспільної прозорості та довготривалої демократичної орієнтації у зовнішній політиці. Країни Східної та Центральної Європи фактично знаходяться в епіцентрі боротьби між Західною та Московською цивілізаціями. Немає ніяких свідчень, які б свідчили, що керівництво Російської Федерації розглядає можливість перегляду своїх підходів до відносин із зовнішнім світом. Навпаки, російські офіційні особи продовжують, зокрема в останніх «ультиматумах», звинувачувати держави-члени ЄС і НАТО, а також їхніх союзників і партнерів у ворожому ставленні до Росії. Москва вважає Захід винним у спробах використати колишні соціалістичні країни та деякі колишні республіки СРСР у своїй політиці, спрямованій проти Російської Федерації. Виклик демократичному світові з боку Російської Федерації включають міжнародно-правові, економічні, політичні та інформаційні аспекти. Консолідація Заходу (включаючи Україну і всі країни Східної та Центральної Європи, як його невід'ємну частину) спроможна зупинити російську агресію та покарати її за системні порушення міжнародного права.

Ключові слова: Східна та Центральна Європа, НАТО, Бухарестська дев'ятка, агресивна політика Росії.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Російська агресія в Україну та гібридна агресія РФ проти країн заходу суттєво вплинула на безпеку країн Східної та Центральної Європи. Автор виходить з того, що цей регіон має не лише географічні дефініції, а й передусім, політичні, пов'язані з спільним тоталітарним минулим та московським пануванням. І тепер Кремль намагається розглядати Центральну і Східну Європу як сферу свого впливу за яку він готовий боротись всіма засобами, включно з військової агресією. Актуальність дослідження обумовлена черговою хвилею російської експансії в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми були предметом наукових розвідок багатьох науковців. Зокрема можна виділити праці І. Артьомова [1], С. Віднянського [3], І. Вовканича [4], П. Гай-Нижника [5], В. Горбуліна [6], О. Задорожного [7], Т. Кузьо [19], М. Лендел [9], Є. Магди [10], Г. Месежнікова [11], С. Мітряєвої [12], Г. Перепелиці [13], І. Руценка [14] та інших. Втім подальші агресивні дії РФ та посилення російських впливів на країни Східної та Центральної Європи вимагають подальших досліджень.

Метою статті є висвітлення безпекового виміру міжнародних відносин в Східній та Центральній Європі в умовах російської експансії. Реалізація визначеної мети відбувалася шляхом вирішення наступних завдань: показ особливостей сучасної агресивної політики РФ в регіоні Східної і Центральної Європи; окреслення ролі Бухарестської дев'ятки в протидії російській експансії.

Методи дослідження були зумовлені метою і завданнями. Гносеологічну основу дослідження складали загальнонаукові та спеціальні наукові методи. В методологічному підході до матеріалу, який розглядався, були застосовані принципи об'єктивності, комплексності, історизму. Серед спеціально-історичних методів дослідження були використані: історико-системний, історико-порівняльний, проблемно-хронологічний, методи джерелознавчого аналізу. Вони сприяло цілеспрямованому вивченню та об'єктивному висвітленню безпекових процесів. Автор розглядає регіон Центральної та Східної Європи передусім у політичному вимірі. Регіон охоплює пострадянські (Білорусь, Естонія, Латвія, Литва, Молдова, Україна) та постсоціалістичні країни (Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Чехія). Значна частина з перерахованих країн наприкінці ХХ – початку ХХІ століття віднайшли, як вважається, надійні гарантії власної безпеки і приєдналися до Організації Північноатлантичного договору. Білорусь фактично втрачає власну міжнародну суб'єктність на користь РФ. Молдова та Україна стали об'єктами російської агресії і все ніяк не можуть вийти з сірої зони небезпеки.

Виклад основного матеріалу. На початку 1990-х років в результаті антикомуністичних революцій у країнах Східної та Центральної Європи соціалістичний табор зник. Через поразку в холодній війні із Заходом та внутрішньої дезінтеграції Радянський Союз припинив своє існування. Ця подія мала означати звільнення народів (і російського теж) від тоталітаризму. Проте для росіян це було не так. В.Путін чітко визначив відповідні народні почуття назвавши розпад СРСР «найбільшою геополітичною катастрофою 20 століття». Москва не змиритися з тим, що країни Східної та Центральної Європи віддали перевагу ліберальній демократії

На думку словацького дослідника Г. Месежнікова, ревізіонізм і реваншизм – це системоутворюючі чинники політики російської держави стосовно країн Східної та Центральної Європи. Стратегічна мета політики кремлівського керівництва – поставити під сумнів весь процес трансформації після 1989 року, применшити значення перетворень, здійснених у країнах Східної та Центральної Європи після падіння комуністичних режимів та розпаду Радянського Союзу та «від'єднати» ці країни від Заходу. Цій меті підпорядкований магістральний напрямок інформаційної війни, яку веде Росія в Східній та Центральній Європі. Мета діяльності Москви скористатися реальними чи фейковими недоліками та проблемами у функціонуванні демократичної системи в місцевих умовах, викликати недовіру до демократичних механізмів та інститутів, пов'язати у свідомості людей наявні та проблеми з сутністю демократичного ладу. Відповідно Росія намагається зменшити громадську підтримку членства країн Східної та Центральної Європи в ЄС та НАТО. Провідники Кремля працюють з наративами, які стверджують, що концепція ліберальної демократії не підходить для країн регіону, що вона застаріла і має бути замінена іншою концепцією, заснованою на національних, традиційних, консервативних та колективістських цінностях [11, с. 77].

Виклик демократичному світові з боку Російської Федерації включають міжнародно-правові, економічні, політичні та інформаційні аспекти. Росія розглядає Україну, як і Захід, як свого екзистенційного ворога. В основі такої позиції знаходяться цінності розбіжності. Саме на несприйнятті та запереченні Росією таких цінностей як права людини, лібералізм, демократія, свобода особистості, право власності та свобода підприємництва, право народу на самовизначення, повага до суверенітету країн, ідеологічний плюралізм ґрунтується її агресивна політика. Російська Федерація не сприймає Україну як незалежну державу і переслідує стратегічну мету – повне знищення її як суб'єкта міжнародного права та геополітичної реальності. Також об'єктами російської агресивної політики є єдність ЄС та НАТО, бажання зруйнувати ці організації.

Агресивна політика РФ спірається на власну «нормативну» базу. В Стратегії національної безпеки Російської Федерації зазначено, що саме «позиція Заходу, спрямована на протидію інтеграційним процесам і створення вогнищ напруженості в Євразійському регіоні, негативно впливає на реалізацію російських національних інтересів. Підтримка США і Європейським союзом антиконституційного державного перевороту на Україні привела до глибокого розколу в українському суспільстві та виникнення збройного конфлікту. Зміцнення вкрай правої націоналістичної ідеології, цілеспрямоване формування у населення образу ворога в особі Росії, неприкрита ставка на силові вирішення внутрішньодержавних протиріч, глибока соціально-економічна криза перетворюють Україну на довгостроковий осередок нестабільності в Європі і безпосередньо біля кордонів Росії» [16]. В Концепції зовнішньої політики Російської Федерації цинічно йдеться про верховенство права в міжнародних відносинах: «Росія послідовно виступає за зміцнення правових основ міжнародних відносин, сумлінно дотримується міжнародно-правові зобов'язання» [8].

В агресивній політиці РФ, безумовно, великою є роль В.Путіна. Проте, індивідуальна вина керівника держави та його природні кримінальні нахили не пояснюють, коли абсолютна більшість населення Росії з ентузіазмом і радістю сприймає злочини свого президента. Очевидно, існує щось більш ґрунтовне, ніж постать Путіна чи фантомна біль за втраченою імперією. В колективній свідомості громадян Росії, можливо, є приховані психічні пласти, до яких невимушено достукався їх лідер. Коли відбулося поєднання прихованих масових почуттів з агресивними діями влади – російське суспільство відчувало гармонію та внутрішнє задоволення.

Серед країн Східної та Центральної Європи виокремлюється зовнішня політика Угорщини. Дії уряду Угорщини свідчать про демонстративне протиставлення угорської суб'єктності європейській солідарності. В. Орбан відверто просуває економічні інтереси РФ в Угорщині і підриває європейську єдність. МЗС Угорщини розглядає війну в Україні так, ніби це заморожений конфлікт, і взаємодія з Росією є неминучою, а угорські медіа поширюють російські пропагандистські фейки. Погіршення українсько-угорських відносин у 2017-2021 рр. пов'язане з «порушенням» прав угорської національної меншини прийняттям у вересні 2017 р. Закону України «Про освіту». Угорщина заблокувала роботу Комісії Україна – НАТО. Угорщина є єдиною з країн регіону, яка активно висловлювала своє негативне ставлення до санкцій ЄС до Росії, пояснюючи це винятково економічними факторами. Україну турбують зв'язки угорських праворадикальних рухів, які публічно підтримують окупацію Криму з російськими спецслужбами [3, с. 21].

Але відповідна проросійська позиція відстежується і інших країнах Східної та Центральної Європи. Чинниками, які виконують роль дезінтегративних у формуванні євроатлантичної позиції регіону, є такі: акцентування правими урядами політики досягнення історичної справедливості, що у випадку Східної та Центральної Європи веде до латентного обговорення теми про легітимність існуючих ліній державних кордонів між країнами регіону, надання більшої автономії представникам етнічних спільнот, відокремлених від сусідньої «материнської» держави; різне ставлення до міграційної політики Європейського Союзу, передусім щодо впровадження квотного принципу прийому біженців з країн Близького Сходу та Африки, зокрема негативна позиція Угорщини та Польщі; інституційні конфлікти деяких країн Центральної Європи з європейськими інституціями щодо розуміння принципів верховенства права та інших ліберальних цінностей, що привело навіть до затримки прийняття багаторічного бюджету на період 2021-2027 рр. та фінансового інструменту відновлення після кризи; відмінні оцінки колишньої та сучасної ролі Росії як геополітичного гравця у центральноевропейському регіоні, яка варіюється (чи варіювалася) від полюсу «позитивної» економічної та гуманітарної співпраці (Угорщина, Чеська Республіка) до принципового засудження зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних проєктів Москви як таких, що мають вочевидь неоімперське спрямування (держави Балтії, Польща, Румунія). Питання забезпечення безпеки, зокрема територіальної цілісності та суверенітету України, не завжди знаходиться у фокусі уваги урядів країн Східної та Центральної Європи, що є важливим з нашої точки зору для формування порядку денного забезпечення стійкості країн регіону. Дистанціюванню від української проблематики, окрім формальних причин (Україна не є членом ЄС та НАТО), є сприйняття України як сфери геополітичних інтересів Російської Федерації; економічна залежність від Росії.

Регіон Центральної та Східної Європи потребує посилення стратегічної стійкості та солідарності. Останні роки в громадському та науковому вимірах відбувається реанімація геополітичної концепції Міжмор'я (складовою частиною якого є Східна і Центральна Європа). Це обумовлено передусім агресивними діями Російської федерації. Теоретично Міжмор'є може бути союзом, спроможним створити безпекову смугу між Західною Європою та Росією. Водночас, варто зауважити, що цей проєкт має доповнювати НАТО та ЄС і будуватися на взаємодії центрально-європейських країн – членів НАТО та ЄС і країн асоціативного тріо (Україна, Молдова, Грузія). Проте Балто-Чорноморський союз залишається абстрактною ідеєю, яка тримається на окремих фактах історії, політики та економіки. Втім на фоні посилення конфронтації з Росією ця ідея дедалі може набувати актуальності. Ставлення країн НАТО до цього гіпотетичного проєкту відрізняється. Якщо США, в цілому, може підтримати його, то країни «старої» Європи навпаки.

Всі країни Східної та Центральної Європи підтримують територіальну цілісність України під час всіх голосувань в ООН та інших міжнародних організаціях і висловлюють занепокоєння мілітаризацією окупованого Криму та Донбасу. Російська агресія в Україну стала посилювати стратегічне партнерство України з Польщею, Литвою та іншими країнами Балтії та стала каталізатором розбудови стратегічного партнерства з Румунією. Спільність цілей посилює сприяння

з боку цих країн євроатлантичній і європейській інтеграції України. Польща і Румунія стали головними прихильниками збільшення військової присутності НАТО та створення системи оборони на східному фланзі НАТО. В цьому контексті було б доречним залучення Румунії до нещодавно проголошеного Люблінського трикутника (Литва-Польща-Україна).

Безпека країн Східної та Центральної Європи залежить від оборони України, яка стоїть на передньому краї боротьби на кордоні демократичного світу з так званим «руським миром». Критерієм стратегічного партнерства в регіоні має бути ставлення до російської агресії в Україні. Наприклад, Румунія розглядає Росію як загрозу безпеці Румунії. Це зазначено в Національній стратегії оборони, затвердженій в червні 2020 р. [21].

Російська агресія в Україну надала імпульс створення Бухарестської дев'ятки (Б9). Перша зустріч представників дев'яти європейських країн Центрально-Східної Європи на фоні активізації розпочатої проти України російської агресії відбулася 22 липня 2014 року. Президенти Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та Чехії обговорили у Варшаві ситуацію в Україні та необхідність зміцнення східного флангу НАТО [17].

Подальше зростання російських загроз призвело до певної інституалізації формату Б9. За ініціативою президент Польщі А. Дуди та президента Румунії К. Йоханніса 4 листопада 2015 р. в Бухаресті пройшов новий саміт. В ньому взяли крім також президенти Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Словаччини, голова парламенту Чехії та заступник Генерального секретаря НАТО. Основною темою переговорів була проблема безпеки в Центрально-Східній Європі і її еволюція. В заключній Декларації саміту учасники висловили бажання і надалі діяти в дусі єдності та солідарності, підтвердили власну прихильність НАТО і підкреслили необхідність зміцнення східного флангу Альянсу [20, с. 56]. Цілі Бухарестської дев'ятки полягають в наступному: поглиблення діалогу та співпраці у сфері безпеки, зміцнення значення спільного голосу цих країн в Організації Північноатлантичного договору, забезпечення стабільності та безпеки регіону Центрально-Східної Європи в умовах російської агресії, реальне вдосконалення східного флангу НАТО, посилення та довгострокова присутність союзників на східному фланзі НАТО, розвиток військової та військово-технічної співпраці між країнами Б9, розширення цивільно-військової інфраструктури, збільшення оборонних витрат і модернізація збройних сил.

Існує думка, що країни Б9 порушують єдність НАТО, проте навпаки вони спонукають інші країни Альянсу на адекватні дії у відповідь на російську загрозу. Формат Б9 поєднує не просто географічно близькі країни. Всі вони мають спільний негативний досвід перебування в соціалістичному таборі або в складі СРСР (Балтія). 6 країн Б9, мають суходільний або морський кордон з Росією. Чотири країни Б9 вже виконали рішення Уельського саміту щодо збільшення військових витрат до 2% ВВП. Це – Естонія (2,07%), Польща (2,05%), Латвія (2,03%), Литва (2,00%). До цієї мети суттєво наблизилася Румунія (1,92%), найгірші показники у Болгарії (1,43%), Словаччини (1,21%), Угорщини (1,15%) та Чехії (1,11%) [18].

Міжнародний діалог у форматі Б9 почався на рівні президентів, з часом доданий міжурядовий і міжпарламентський виміри. Країни Б9 дотримуються принципу не критикувати зовнішню політику один одного (це насправді не просто, бо Румунія і Словаччина мають не прости взаємини з Угорщиною) і цим зміцнюють солідарний потенціал Альянсу. У групі Б9 Румунія та Польща є ключовими партнерами. В Польщі дислокуються зенітні "Блакитні кажани" збройних сил Румунії. В свою чергу, в Румунії знаходиться 17-та механізована бригада. Саме ці країни мають найбільш тісні та продуктивні зв'язки з США. Розмістивши американські військові бази на своїй території, вони захищають увесь східний фланг Альянсу. Країни Б9 виступають за посилення солідарності та поліпшення військового потенціалу у сфері спільного захисту. Сполучені Штати залишаються контриб'ютором безпеки усіх європейських країн, а особливо Центрально-Східної Європи. Тому Б9 виступають за збереження тісних відносин з США та продовження політичної та військової співпраці з Сполученими Штатами з метою збільшення здатності захищати східний фланг Альянсу, в тому числі шляхом розширення присутності американських військ. В Б9 підкреслюють необхідність узгодження безпекових позицій з ЄС. Регіональну згуртованість могло б посилити приєднання до Бухарестського формату інших країн регіону членів НАТО – Словенії, Хорватії, Чорногорії, Албанії та Північної Македонії. Задля посилення регіональної безпеки потребує інтенсифікації взаємодія з сусідами Б9 які безпосередньо страждають від російської агресії – Молдовою, Грузією та Україною, впливаючи тим саме існуючу сіру зону. В цьому контексті заслуговує на увагу пропозиція приєднання України до Бухарестської дев'ятки в якості спостерігача (Б9+1) [15]. 10 травня 2021 р. відбувся віртуальний саміт Б9 в Бухаресті. Саміт Бухарестської дев'ятки організований спільно

президентом Польщі А.Дудою і президентом Румунії К.Йоханнісом. Президент США Джо Байден приєднався до віртуального саміту східноєвропейських країн НАТО [17].

В заключній заяві саміту Б9 підтверджено послідовну рішучість підтримувати міцний і довготривалий трансатлантичний зв'язок, заснований на союзній єдності та солідарності, як це закріплено у статті 5 Вашингтонського договору. Роль США в безпеці Європи є незамінною. Агресивні дії Росії та зростаюча військова присутність у безпосередній близькості до НАТО, включаючи нещодавню ескалацію Чорного моря, кордонів з Україною та незаконно анексованим Кримом, а також агресивну гібридну діяльність продовжують загрожувати євроатлантичній безпеці та оскаржувати правила засновані на міжнародному праві. Учасники саміту засудили диверсійні дії Росії на території Альянсу висловили солідарність з Чехією та Болгарією. Була повторена прихильність політиці НАТО щодо відкритих дверей, як це відображено у статті 10 Вашингтонського договору. Підкреслено, що рішення, прийняте на саміті НАТО у Бухаресті 2008 року, залишається чинним (стосовно майбутнього членства України та Грузії) [17].

Висновки. Для всіх країн Східної та Центральної Європи критично важливою є здатність забезпечити себе від ворожого зовнішнього впливу та можливість гарантувати сталий розвиток. Необхідно підтримувати високий рівень довіри населення до демократичних цінностей та принципів, забезпечити підтримку державного суверенітету, розвивати існуючі союзи та партнерські відносини з іншими демократіями. Ключове значення в умовах агресивної політики РФ мають механізми стратегічної комунікації, які забезпечують діяльність, спрямовану створення суспільної підтримки демократичного ладу, принципів правової держави, верховенства закону, захисту правами людини, суспільної прозорості та довготривалої продемократичної орієнтації у зовнішній політиці.

Країни Східної та Центральної Європи фактично знаходяться в епіцентрі боротьби між Західною та Московською цивілізаціями. Немає ніяких свідчень, які б свідчили, що керівництво Російської Федерації розглядає можливість перегляду своїх підходів до відносин із зовнішнім світом. Навпаки, російські офіційні особи продовжують, зокрема в останніх «ультиматумах», звинувачувати держави-члени ЄС і НАТО, а також їхніх союзників і партнерів у ворожому ставленні до Росії. Москва вважає Захід винним у спробах використати колишні соціалістичні країни та деякі колишні республіки СРСР у своїй політиці, спрямованій проти Російської Федерації. В цьому контексті Бухарестська дев'ятка спроможна посилити опірність російській експансії. ЄС та НАТО нарешті мають усвідомити, що російсько-українська війна 2014–2022 рр. – це війна різних світів, війна між різними людськими цивілізаціями. Росія – це не проблемний сусід, з яким можна домовитися, “просто переставши стріляти”, а “екзистенційний ворог”, метою якого є повне знищення Української держави, руйнація Європейського Союзу та НАТО. Консолідація Заходу (включаючи Україну і всі країни Східної та Центральної Європи, як його невід'ємну частину) спроможна зупинити російську агресію та покарати її за системні порушення міжнародного права.

Бібліографічний список:

1. Артьомов І. Анексія Криму та її вплив на національну безпеку України // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 2 (25). Ред. кол.: Газуда Л.М. (голова) та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2020. – С. 57-69.
2. Байден приєднається до зустрічі лідерів східноєвропейських членів НАТО. Україна в центрі уваги 2021. – URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/bajden-prijednajetsja-do-zustrichi-lideriv-skhidnojevropejskikh-chleniv-nato-ukrajina-v-tsentri-uvagi.html?fbclid=IwAR3zD19osugPhZgcsugVOkIL0ab5XAA32suzNxnkoLkKWlgSwT1FMS9NiTU>
3. Віднянський С. Проблемні питання партнерських відносин України з сусідніми країнами-членами ЄС та їх вплив на безпеку в Карпатському регіоні // Міжнародний науковий вісник. Випуск 1-2 (23-24) Матеріали круглого столу «Загрози міжнародній безпеці в Карпатському регіоні» (м. Ужгород, 22 квітня 2021 р.) і міжнародної інтернет-конференції «Євроінтеграційні аспекти розвитку вищої освіти України в контексті сучасних викликів і трендів» (м.Ужгород, 22-23 квітня 2021 р.) Ужгород, 2021. – С. 18-31.
4. Вовканич І. Актуальні проблеми стабільності та безпеки в Карпатському регіоні у контексті гібридної війни Російської Федерації проти України// Міжнародний науковий вісник. Випуск 1-2 (23-24) Матеріали круглого столу «Загрози міжнародній безпеці в Карпатському регіоні» (м. Ужгород, 22 квітня 2021 р.) і міжнародної інтернет-конференції «Євроінтеграційні аспекти розвитку вищої освіти України в контексті сучасних викликів і трендів» (м.Ужгород, 22-23 квітня 2021 р.) Ужгород, 2021. – С. 32-41.
5. Гай-Нижник П. (2017). Росія проти України (1990 – 2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. К.: «МП Леся», 2017. – 332 с.
6. Горбулін В.П. (2017) Світова гібридна війна: український фронт, К. : НІСД, 2017. – 496 с.
7. Задорожний О. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права / О.Задорожний. Київ: К.І.С., 2015. – 712 с.

- 8 Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.). Официальный сайт МЗС РФ. – URL: https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6BZ29/content/id/2542248
9. Лендел М., Мітряєва С. Регіональна стійкість у Центральній Європі після президентства Трампа, Brexit та Covid-19 // Міжнародний науковий вісник. Випуск 1-2 (23-24) Матеріали круглого столу «Загрози міжнародній безпеці в Карпатському регіоні» (м. Ужгород, 22 квітня 2021 р.) і міжнародної інтернет-конференції «Євроінтеграційні аспекти розвитку вищої освіти України в контексті сучасних викликів і трендів» (м.Ужгород, 22-23 квітня 2021 р.) Ужгород, 2021. – С. 53-65.
10. Магда Є. Гібридна агресія Росії. Уроки для Європи. К.: Каламар, 2017. – 268 с.
11. Месежников Г. Інформаційна агресія Кремля у Центральній та Східній Європі // Міжнародний науковий вісник. Випуск 1-2 (23-24) Матеріали круглого столу «Загрози міжнародній безпеці в Карпатському регіоні» (м. Ужгород, 22 квітня 2021 р.) і міжнародної інтернет-конференції «Євроінтеграційні аспекти розвитку вищої освіти України в контексті сучасних викликів і трендів» (м.Ужгород, 22-23 квітня 2021 р.) Ужгород, 2021. – С. 76-91.
12. Мітряєва С.І. Українське питання у порядку денному політики Вишеградських країн у 2014-2015 роках: аналітична доповідь / М.О. Лендель, С.І. Мітряєва. – К.: НІСД, 2016. – 39 с.
13. Перепелиця Г. М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. К. Видавничий дім "Стилос", 2015. – 880 с.
14. Рущенко І.П. (2020) Війна цивілізацій: анатомія російсько-українського конфлікту. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2020. – 436 с.
15. Тодоров І.Я. Група Б9 і трансформація системи міжнародної безпеки в Центральній-Східній Європі // Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Львів, 13–14 травня 2021р.) / Упорядники: Мальський М.З., Лещенко Л.В., Кучик О.С., Вовк Р.В. – Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2021. – С. 113-116.
16. Утверждена Стратегия национальной безопасности России. Официальный сайт Президента РФ. – URL: <http://kremlin.ru/acts/news/51129/>
17. Declarația comună a șefilor de stat din Formatul București. 2021. – URL: <https://www.euractiv.ro/extern/declaratia-comuna-a-sefilor-de-stat-din-formatul-bucuresti-b9-24133>
18. Defence Expenditure of NATO Countries (2012-2019) URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34/
19. Kuzio T. Putin's War Against Ukraine. Revolution, Nationalism, and Crime. Toronto, 2017. – 490 p.
20. Sobczyk A. Współpraca ośrodków prezydenckich państw wschodniej flanki NATO w toku przygotowań do szczytu Sojuszu w Warszawie, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, s. 55-57.
21. Ucraina spune "Pas!" unui parteneriat strategic cu România. Сайт Моніторингу оборони та Безпеки URL: <https://monitorulapararii.ro/ucraina-spune-pas-unui-parteneriat-strategic-cu-romania-1-33327>

References:

1. Art'omov I. Aneksiya Krymu ta yiyi vplyv na natsional'nu bezpeku Ukrayiny // Heopolityka Ukrayiny: istoriya i suchasnist': zbirnyk naukovykh prats'. Vyp. 2 (25). Red. kol.: Hazuda L.M. (holova) ta in. – Uzhhorod: DVNZ «UzhNU», 2020. – S. 57-69.
2. Bayden pryednayet'sya do zustrichi lideriv skhidnoyevropeys'kykh chleniv NATO. Ukrayina v tsentri uvahy 2021. – URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/bajden-prijednajetsja-do-zustrichi-lideriv-skhidnoyevropejskikh-chleniv-nato-ukrajina-v-tsentri-uvahi.html?fbclid=IwAR3zD19osuqPhZgcsugVOKIL0ab5XAA32suzNxkoLkKWlgSwT1FMS9NiTU>
3. Vidnyans'kyi S. Problemni pytannya partners'kykh vidnosyn Ukrayiny z susidnymi krayinamy-chlenamy YES ta yikh vplyv na bezpeku v Karpat-s'komu rehioni // Mizhnarodnyy naukovyy visnyk. Vypusk 1-2 (23-24) Materialy kruhloho stolu «Zahrozy mizhnarodniy bezpetsi v Karpat-s'komu rehioni» (m. Uzhhorod, 22 kvitnya 2021 r.) i mizhnarodnoyi internet-konferentsiyi «Yevrointehratsiyni aspekty rozvytku vyshchoyi osvity Ukrayiny v konteksti suchasnykh vyklykiv i trendiv» (m.Uzhhorod, 22-23 kvitnya 2021 r.) Uzhhorod, 2021. – S. 18-31.
4. Vovkanykh I. Aktual'ni problemy stabil'nosti ta bezpeky v Karpat-s'komu rehioni u konteksti hibrydnoyi viyny Rosiys'koyi Federatsiyi proty Ukrayiny// Mizhnarodnyy naukovyy visnyk. Vypusk 1-2 (23-24) Materialy kruhloho stolu «Zahrozy mizhnarodniy bezpetsi v Karpat-s'komu rehioni» (m. Uzhhorod, 22 kvitnya 2021 r.) i mizhnarodnoyi internet-konferentsiyi «Yevrointehratsiyni aspekty rozvytku vyshchoyi osvity Ukrayiny v konteksti suchasnykh vyklykiv i trendiv» (m.Uzhhorod, 22-23 kvitnya 2021 r.) Uzhhorod, 2021. – S. 32-41.
5. Hay-Nyzhnyk P. (2017). Rosiya proty Ukrayiny (1990 – 2016 rr.): vid polityky shantazhu i prymusu do viyny na pohlynannya ta sproby znyshchennya. K.: «MP Lesya», 2017. – 332 s.
6. Horbulin V.P. (2017) Svitova hibrydna viyna: ukrayins'kyi front, K. : NISD, 2017. – 496 s.
7. Zadorozhnyi O. Porushennya ahresyvnoyi viynoyu Rosiys'koyi Federatsiyi proty Ukrayiny osnovnykh pryntsyviv mizhnarodnoho prava / O.Zadorozhnyi. Kyiv: K.I.S., 2015. – 712 c.
8. Kontseptsyya vneshney polytyky Rosyyskoy Federatsyy (utverzhdena Prezydentom Rosyyskoy Federatsyy V.V.Putynym 30 noyabrya 2016 h.). Ofitsiynyy sayt MZS RF. – URL: https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6BZ29/content/id/2542248

9. Lendyel M., Mitryayeva S. Rehional'na ctiykist' u Tsentral'niy Yevropi pislya prezident'stva Trampa, Brexit ta Sovid-19 // Mizhnarodnyy naukovyy visnyk. Vypusk 1-2 (23-24) Materialy kruhloho stolu «Zahrozy mizhnarodniy bezpetsi v Karpat-s'komu rehioni» (m. Uzhhorod, 22 kvitnya 2021 r.) i mizhnarodnoyi internet-konferentsiyi «Yevrointehratsiyni aspekty rozvytku vyshchoyi osvity Ukrayiny v konteksti suchasnykh vyklykiv i trendiv» (m.Uzhhorod, 22-23 kvitnya 2021 r.) Uzhhorod, 2021. – S. 53-65.
10. Mahda YE. Hibrydna ahresiya Rosiyi. Uroky dlya Yevropy. K.: Kalamar, 2017. – 268 s.
11. Mesezhnykov H. Informatsiyna ahresiya Kremlya u Tsentral'niy ta Skhidniy Yevropi // Mizhnarodnyy naukovyy visnyk. Vypusk 1-2 (23-24) Materialy kruhloho stolu «Zahrozy mizhnarodniy bezpetsi v Karpat-s'komu rehioni» (m. Uzhhorod, 22 kvitnya 2021 r.) i mizhnarodnoyi internet-konferentsiyi «Yevrointehratsiyni aspekty rozvytku vyshchoyi osvity Ukrayiny v konteksti suchasnykh vyklykiv i trendiv» (m.Uzhhorod, 22-23 kvitnya 2021 r.) Uzhhorod, 2021. – S. 76-91.
12. Mitryayeva S.I. Ukrayins'ke pytannya u porядku dennomu polityky Vyshehrads'kykh krayin u 2014-2015 rokakh: analitychna dopovid' / M.O. Lend'el, S.I. Mitryayeva. – K.: NISD, 2016. – 39 s.
13. Perepelytsya H. M. Ukrayina – Rosiya: viyna v umovakh spivisnuvannya. K. Vydavnychyy dim "Stylos", 2015. – 880 s.
14. Rushchenko I.P. (2020) Viyna tsyvilizatsiy: anatomiya rosiys'ko-ukrayins'koho konfliktu. Kyiv: Vydavnychyy dim «Kyievo-Mohylyans'ka akademiya», 2020. – 436 s.
15. Todorov I.YA. Hrupa B9 i transformatsiya systemy mizhnarodnoyi bezpeky v Tsentral'no-Skhidniy Yevropi // Ukrayina v umovakh transformatsiyi mizhnarodnoyi systemy bezpeky. Materialy mizhnarodnoyi nauko-vo-praktychnoyi konferentsiyi. (L'viv, 13–14 travnya 2021r.) / Uporyadnyky: Mal's'kyy M.Z., Leshchenko L.V., Kuchyk O.S., Vovk R.V. – L'viv: Fakul'tet mizhnarodnykh vidnosyn LNU im. I. Franka, 2021. – S. 113-116.
16. Utverzhdena Stratehiya natsional'noy bezopasnosti Rossyy. Ofitsiynyy sayt Prezidenta RF. – URL: <http://kremlin.ru/acts/news/51129/>
17. Declarația comună a șefilor de stat din Formatul București. 2021. – URL: <https://www.euractiv.ro/extern/declaratia-comuna-a-sefilor-de-stat-din-formatul-bucuresti-b9-24133>
18. Defence Expenditure of NATO Countries (2012-2019) URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_03/190314-pr2018-34/
19. Kuzio T. Putin's War Against Ukraine. Revolution, Nationalism, and Crime. Toronto, 2017. – 490 p.
20. Sobczyk A. Współpraca ośrodków prezydenckich państw wschodniej flanki NATO w toku przygotowań do szczytu Sojuszu w Warszawie, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, s. 55-57.
21. Ucraina spune "Pas!" unui parteneriat strategic cu România. URL: <https://monitorulapararii.ro/ucraina-spune-pas-unui-parteneriat-strategic-cu-romania-1-33327>

Todorov I. Ya. A security dimension of international relation in Eastern and Central Europe in the context Russian aggression

The article covers the security aspects of international relations in Eastern and Central Europe in the context of Russian aggression against Ukraine. This region is seen by Russia as an area of its domination in which it is ready to fight by all means, including military aggression. The status and prospects of the Intermarium project are determined, the role of the Bucharest Nine in counteracting Russian expansion is outlined, the specific features of the current aggressive policy of the Russian Federation are shown. Russia's aggression against Ukraine and Russia's hybrid actions against the West have put on the agenda the need to strengthen strategic solidarity in Eastern and Central Europe. For all Eastern and Central European countries, the ability to protect oneself from hostile external influences and the ability to guarantee sustainable development are critical. That is why it is important to strengthen the allies' relations in the region with NATO. Strategic communication mechanisms are of key importance in the conditions of Russia's aggressive policy, providing activities aimed at creating public support for democracy, the rule of law, human rights protection, public transparency and long-term democratic orientation in foreign policy. The countries of Eastern and Central Europe are in fact at the epicentre of the struggle between Western and Moscow civilizations. There is no evidence that the Russian leadership is regarding the opportunity to reconsider its approach to relations with the outside world. On the contrary, Russian officials continue to accuse the EU and NATO member states, as well as their allies and partners, of being hostile to Russia, particularly in its recent ultimatums. Moscow blames the West for trying to use the former socialist countries and some former Soviet republics in its policies against the Russian Federation. The challenge to the democratic world from the Russian Federation includes international legal, economic, political, and informational aspects. The consolidation of the West (including Ukraine and all Eastern and Central European countries as an integral part of it) can stop Russian aggression and punish it for systemic violations of international law.

Keywords: Eastern and Central Europe, NATO, Intermarium, Bucharest Nine, Russia's aggressive policy.